

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 11/1 2022 s. 69-92, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

HİKYE-İ FTİMA VE DİL ÖZELLİKLERİ

Gülay DURMAZ*

Őkr BAŐTÜRK**

GeliŐ Tarihi: Ocak, 2022

Kabul Tarihi: Mart, 2022

z

Eski Oğuz Türkçesi metinleri üzerine yapılan çalıŐmaların dikkate değer bir sayıya ulaŐtıđı bilinmektedir. Bu metinlerden hareketle Eski Oğuz Türkçesi ile Osmanlı Türkçesi, Türkiye Türkçesi arasında karŐılaŐtırmalı çalıŐmalar da yapılmaktadır. Ayrıca bu dönemde ait ses kayıtları olmasa da eldeki bilgiler ve neŐri yapılan metinlerden hareketle dönemin ağızları ile ilgili çalıŐmalar bulunmaktadır.

Bu dönemde sanat amacı güdülmeden halk için kaleme alınmış eserlerde ağız özelliklerinin daha kolay tespit edileceği düŐünülmektedir. Bu nitelikteki eserler arasında önemli bir yer tutan halk hikyelerinden birisi olan *Hikye-i Ftma* bu çalıŐmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada halk hikyeleri hakkında kısaca bilgi verildikten sonra metnin dört nüshası karŐılaŐtırılacak, hikyenin konusu kısaca özetlenerek eser, ses ve Şekil bilgisi açılarından değerlendirilecektir. Ayrıca hikyenin eviri yazılı metni çalıŐmanın sonunda yer alacaktır.

Anahtar Sözcükler: Hikye-i Fâtıma, nüshalar, ses ve Şekil bilgisi.

FATİMA STORY AND LANGUAGE FEATURES

Abstract

It is known that studies on old Oghuz Turkish texts have reached a remarkable number. Based on these texts, comparative studies have been carried out between Old Oghuz Turkish, Ottoman Turkish and present-day Turkish. Furthermore, although there are no audio recordings belonging to the Old Oghuz Turkish period, studies on the dialects of the period were carried out based on the available information and the published texts.

In this period, it is thought that the dialect features will be identified easily in the works written for the public without any artistic orientation. *Hikye-i Fâtıma*, one of the folk tales that has an important place among the works of nature, constitutes the subject of the present study. In this study, after brief information about folk tales, four copies of the text will be compared, the story will be summarized the text will be evaluated in terms of sound and morphology. Furthermore, the translated transcript will be available at the end of the study.

Keywords: Hikye-i Fâtıma, copies, sound and morphology.

* Do. Dr.; Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, cavdural@uludag.edu.tr

** Doç. Dr.; Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, basturk@uludag.edu.tr

1. Giriş

Eski Anadolu Türkçesi manzum hikâyeler açısından en zengin dönem olmuştur. Kesikbaş, Geyik, Dâsitân-ı İbrahim gibi hikâyeler konularının basitliği, yalın bir halk diliyle yazılmış olması bakımından klasik mesnevilerden ayrılırlar. Mesnevilerle olan benzerlikleri sadece şekil ve kafîye bakımındandır. Genellikle dinî olan bu hikâyelerde; ya İslam tarihinde yaşamış bir şahsın etrafında dönen bir konu ya da dinî motiflerle süslenen bir olay konu edilir (Önler, 1991, s. 351). Bu tip hikâyeler arasında, manzum Hz. Fâtıma hikâyeleri de yer almaktadır. Hz. Peygamberin en küçük kızı, Hz. Ali'nin eşi, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in anneleri olmaları nedeniyle Hz. Fâtıma İslam tarihi açısından önemli bir isimdir. Künyesi “babasının annesi, anam” manasına gelen “Ümmü ebîhâ” idi, lakabı, “beyaz, parlak ve aydınlık yüzlü kadın” anlamında Zehra ise de “iffetli ve namuslu kadın” anlamına gelen Betül lakabıyla da anılır (Kandemir, 1995, s. 219).

İslamiyet'in kabulü ile birlikte, Hz Fâtıma figürü ön plana çıkmış ve Hz. Fâtıma'nın doğumu, evliliği ve vefatını içeren konu başlıklarında birçok eser görülmüştür (Yıldız, 2017, s. 203-226). Bu çalışmada incelenen Millet Kütüphanesi AE Mnz 541 arşiv numarasında kayıtlı “Dinî ve Ahlaki Manzum Hikâyeler” adlı eserde iki hikâyenin Hz. Fâtıma ile ilgili olması konuya duyulan önemi göstermesi bakımından dikkate değerdir. Hz. Fâtıma'nın bu kadar sevilmesinde Hz. Peygamberin onunla ilgili hadisleri de önemli olmuştur. Örneğin, Hz. Peygamberin sefere giderken aile fertlerinden en son Fâtıma ile vedalaşması ve seferden dönünce de ilk olarak onunla görüşmesi yine “Fâtıma benim bir parçamdır, onu sevindiren beni sevindirmiş, onu üzen de beni üzmüş olur” ve “Bana melek gelerek Fâtıma'nın cennetliklerin hanımefendisi olduğunu müjdeledi” şeklindeki ifadeler Hz. Peygamber'in Fâtıma'ya olan düşkünlüğünün ve sevgisinin göstergesidir (Kandemir, 1995, s. 219).

Şairler; edebiyatı, İslam anlayışını halkın zihniyetine ve gönlüne ulaştırmanın bir yolu olarak görmüşlerdir (Kuzubaş, 2008, s. 305). Türk edebiyatında hikâyeye etme, dünden akıp gelen bir gelenek şeklinde görülmektedir. Sözlü gelenekte var olan saz şeklinde çalınıp söylenen hikâyeler, İslami dönemde de devam etmiştir. Aslan'ın da belirttiği gibi sözlü ortamlarda hızlıca yayılarak anonimleşen bu manzumelerin yaratıcıları, İslam ahlakının yüksek değerlerini, basite indirgenmiş şekliyle kitlelerin ruhlarına işlemeyi başarmışlardır (2006, s. 190). Daha çok mesnevi tarzında ve aruzun “Fâilâtün Fâilâtün Fâilün” kalıbıyla yazılmış olan destan nitelikli hikâyeler Türk edebiyatının ilk dönem ürünleri arasında sayılabilir. Halk arasındaki yaygınlığını göstermesi açısından bakıldığında kütüphanelerdeki yazma sayısının çokluğu buna bir delil oluşturmaktadır (Doğan, 2012, s. 2). Hz. Fâtıma ile ilgili de birçok kütüphanede çok sayıda nüshanın bulunması bu ilginin Hz Fâtıma'nın şahsında çok yüksek olduğunu göstermektedir.

Bu yazının konusunu Millet Kütüphanesi AE Mnz 541 arşiv numarasında kayıtlı “Dinî ve Ahlaki Manzum Hikâyeler” adlı eserin 43b-47a sayfaları arasında yer alan “Fi Beyân-ı Vefât-ı Fâtımatü'z-Zehrâ Radiyallahü Teâlâ Anha” başlıklı bölümü oluşturmaktadır. Manzum bir halk hikâyesi olan eser, mesnevi nazım biçimi ile yazılmıştır ve 109 beyitten oluşmaktadır. Eser, Hz. Fâtıma'nın vefatını anlatmaktadır. Çalışma, Hikâyenin dört nüshasının karşılaştırılmasını, konusunu, dil özelliklerini ve çeviri yazılı metnini içermektedir.

1.1. Hikâyenin Nüshaları

Karşılaştırılan nüshaların toplamı dört tanedir.

Birinci Nüsha: “Fi Beyân-ı Vefât-ı Fâtımatü’z-Zehra Radiyallahü Teâlâ Anha” başlığını taşıyan İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu AE Mnz 541 arşiv numarasında 43b-47a varakları arasındadır. Eserin ebru kaplı mukavva cildinin kenarları ve sırtı vişneçürüğü renkli ince deri ile ciltlidir. Kenarlarındaki ince derisi ve sırtı çeşitli yerlerinden yıpranmıştır. Nesih hatla ve harekeli olarak yazılan eserin satır sayısı 15/2, yaprak sayısı 50’dir. Suyollu, orta kalınlıkta aharlı, krem rengi kâğıt özelliğindedir. Söz başları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Müellif adı bulunmayan eserin istinsah tarihi 1241/1825’tir. 1a’da Millet Kütüphanesi ve Ali Emiri Efendi’ye ait iki mühür ile yan tarafında 2958 pendnâme-i Niyâzî ve Yahyazâde, 1441 hikâye-i dervîş-i dîvâne, 1297 akâid-i Za’fi” yazılıdır. Eserin içindeki hikâyeler şu şekildedir: 1b-8b: “Hikâyet-i dervîş-i dîvâne”, 9a.10a: “boş”, 10b: “besmele”, 11a: “boş”, 11b-18a “Yahyazâde’nin erler ve avratlar için nasihatidir”, 18b-21a:”Niyâzî Efendi’nin nasihatnamesidir Rahmetullahi aleyh” 21b-25b: “Hâzâ mevlüdü’n-nebevî aleyhi’s-salâtu vesselâm li-Süleymân Rahmetullahi aleyh” 26a-30a: “İlahiler” 30b-32a: “boş”, 32b-36a: “Akâid-i dînîyeden Za’fi Efendi’nin manzumesidir”, 36b-37a: “Otuz iki farzı Hurrem Efendi’nin manzumesidir”, 37b-42b: “Hâzâ kitâb-ı şükürnâme-i Fâik Efendi”, 43a: “boş”, 43b-47a: “Fi beyân-ı vefât-ı Fâtımatü’z-Zehra Radiyallahü Teâlâ anha”, 47b-48a: “Fî tevâzuun-Nebîyy sallallâhü teâla aleyhi vesellem”, 48b-50a: “Fî beyân-ı ziyâfet-i Osman bin âffan ve Fâtimetü’z-Zehrâ”.

İkinci Nüsha, “Hazâ Destân-ı Fâtıma Budur” başlığında, Konya Koyunoğlu Şehir ve Müze Kütüphanesinde 5905 arşiv numarada 9 varaktan oluşan bir nüshadır. İlk varak boştur. Hikâye, 1b-6b arasında yer almaktadır. İlk sayfada 11, diğer sayfalarda 13 satır bulunmaktadır. 6b-9b arasında “Hazâ Dâstân-ı Ma’sûm Budur” başlığıyla başka bir hikâye bulunmaktadır. Harekeli nesihle yazılan eserin istinsah kaydı 3 Muharrem 1239’dur. Yeşil vinleks cilt özelliğine sahiptir.

Üçüncü Nüsha, “Fâtıma Ana Ahvâli” başlığıyla Konya Koyunoğlu Şehir ve Müze Kütüphanesinde 5905 arşiv numarada kayıtlıdır. Eserde 8 varak bulunmaktadır. Hikâye, 2a-7a arasındadır. 7a-9b arasında 8a’daki başlığa göre bir “münacat” bulunmaktadır. İstinsah tarihi belli değildir. Satır sayısı 12-15 arasında değişmektedir. İkinci nüshaya göre sayfalar daha yıpranmış durumdadır. Yeşil vinleks cilt özelliğine sahiptir. İkinci ve üçüncü nüshalar, “Hz. Fâtıma Destanı” başlığıyla yayınlanmıştır (Ölker, 2016). Nüshalar kütüphaneden istetilerle yeniden değerlendirilmiştir.

Dördüncü Nüsha, “Hazâ Dâstân-ı Fâtıma Radiyallahu Anha” başlığıyla Durmuş Topal nüshasıdır. 10a-14a arasında yer alan hikâye 116 beyittir. 1b-10a arasında “Hazâ Dâstân-ı İbrahim Edhem, 14a-19a arasında “Hazâ Dâstân- Hâtûn” hikâyeleri bulunmaktadır. 1269 istinsah tarihi bulunmaktadır. Alevî Bektâşî Klasikleri Dâstân-ı İbrahim Edhem, Dâstân-ı Fâtıma, Dâstân-ı Hâtun başlığıyla tıpkıbasımı ve çeviri yazısı birlikte Türk Diyanet Vakfı tarafından yayınlanmıştır (Söylemez, 2011).

Dört nüsha mesnevi nazım biçimiyle ve aruzun “fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbı ile yazılmıştır. Dört nüsha içinde birinci ve dördüncü nüshalar arasındaki eşleşmeler daha belirgindir. En önemli fark, birinci nüsha hariç diğer üç nüshada “Fâtımandır bu gelen” redifli dörtlüğün yer almasıdır.

1.2. Hikâyenin Konusu

Üzerinde çalıştığımız AE. Mnz 541 arşiv numaralı nüshada, “İşit imdi Fâtıma ahvâlini / Kim Resûlden sonra hâlini (43b/1)” şeklinde başlayan hikâye, Hz. Fâtıma’nın babası öldükten sonra onun acısına dayanamadığından ve Hz. Fâtıma’nın çektiği acılardan bahsederek devam eder. “Bir gün ashab didiler kim yâ Ali / Fâtımayı kıl nasihat velî (43b/8)”, “Ağlamakla ele girseydi Resûl / Yâ dahî cân virmeg-ile pür usûl (43b/9)” beytlerinden de anlaşılacağı üzere Hz. Ali, Hz. Fâtıma’yı sakinleştirmeye çalışır. Ashabın da dediklerini dikkate alarak Hz. Ali, ağlayarak ya da can vererek Resulü geri getirmenin mümkün olamayacağı üzerinde Hz. Fâtıma’ya nasihat etmeye çalışır. Teselli edilmesi pek de mümkün olmayan Fâtıma, Ali’den bir kulübe inşa etmesini ister. Buraya gidip ağlayacak ve af dileyecektir. Ali bunu kabul eder. Altı ay sonra babasının mezarına giden Hz. Fâtıma orada da ağlar babası ona “Kabr içinde Mustafâ ve Mütebâ / Ey gözümün nuru merhaba (44b/6)” “Katı müştakım ciğer kuşem sana / Va’de yitdi kim gelisersin bana (44b/7)” diyerek yakında kendisine geleceğini söyler. Fâtıma bu habere çok sevinir; evine döner; çocukları ile vedalaşır; onları sever, okşar, yıkar paklar, Ali’ye emanet eder ve vefat eder.

2. Dil Özellikleri

2.1 İmlâ ve Fonetik

Harekeli olarak yazılan *Hikâye-i Fâtıma*’yı diğer EAT metinlerinden ayıran dikkat çekici imlâ özellikleri yoktur. Ünlüler; kelimelerde ve eklerde harfle ve hareke ile gösterilmekle birlikte, özellikle içte sadece hareke ile gösterilmektedir.

2.1.1. Ünlüler

Hikâye-i Fâtıma’da alıntı kelimelerdeki â, î, û ünlülerinin yanında a, e, ı, i, o, ö, u, ü ünlüleri tespit edilmiştir.

Kapalı e'nin tespitinde metnin imlâsı bize ipucu vermemektedir. Bu sesin var olduğunu bildiğimiz kelimeler, genellikle y ile yazılmakla birlikte y'siz esre ile yazılanlar da vardır.

irdi (ايردى) 44b-1, didi (ددى) 45b-3, virmiş (ويرمىش) 46a-7

2.1.1.1. Ünlü Uyumları

Hikâye-i Fâtıma’da, kalınlık-incelik uyumu, Türk dilinin genelinde görülen eğilimi yansıtmaktadır.

ağlayuban (أغلايوبان) 43b-10, bağırimi (باغريمى) 44a-11, gönülme (كوكلومه) 44b-1

Düzlük-yuvarlaklık uyumu, Türk dilinde geç başlamış ve yavaş gelişmiş bir uyum olduğundan eserde de işlek bir görünüm sergilememektedir. Bir kelime kökünde uyumsuzluk tespit edilmiştir.

ķamu (قمو) 46a-11

EAT döneminde her zaman düz ve her zaman yuvarlak kullanılan eklerden dolayı da uyumsuzluklar görülmekle birlikte bu eklerin kullanımında bir birlik yoktur.

ağlayu (أغلايو) 45a-12, ķuçdı (قوچدى) 47a-1, söyleşür (سويلىشور) 43b-4

2.1.2. Ünsüzler

Eski Türkçedeki ñ sesi EAT döneminin genel özelliklerine uygun olarak korunmuştur.

şoñra (صُكْرَه) 44a-8   baña (بَا) 44a-9   gelseñ (كَلْسَكْ) 44a-9

Ayrıca Türkiye Türkçesinde temel olan b>v, t>d, k>g gibi ünsüz değişimleri de tespit edilmiştir.

b>v: virmiş (وِيرْمِشْ) 46a-7,   viren (وِيرَنْ) 46a-4
t>d: düşdi (دُوشْدِي) 44a-2,   diñleyeni (دِكْلِيَه نِي) 47a-6
k>g: geldi (كَلْدِي) 44b-13,   gözden (كُوزْدَنْ) 45a-13

k- ünsüzü kalın sıradan ünlülerin yanında korunmuştur.

ķutlı (قُوتْلِي) 45b-14,   ķan (قَانْ) 46b-1   ķodılar (قُودِيلَرْ) 46b-13

2.1.2.1 Ünsüz Uyumu

Hikâye-i Fâtıma'da ekleşmede ötümlülük-ötümsüzlük uyumu diğer EAT metinlerindeki gibidir. Özellikle d ünsüzüyle başlayan eklerde bu durum açık bir şekilde görülmektedir.

gitdi (كَنْدِي) 44a-2   dökdi (دُكْدِي) 44b-4   taşdan (طَاشْدَنْ) 45a-1

2.2. Morfolojik Özellikler

2.2.1. Durum Ekleri

Hikâye-i Fâtıma harekeli biçimde yazıldığından eklerdeki düz ünlüler ve yuvarlak ünlüler rahatlıkla anlaşılmaktadır. Eserde, EAT döneminde her zaman düz ya da her zaman yuvarlak ünlü ile yazılması gereken eklerde -karşılaştırılan diğer nüshalarda da durum aynıdır- bir birlik yoktur. Bu durum, dönem ile ilgi yapılan çalışmalarda Eski Türkçenin dil özelliklerinin korunması, yazıldığı yerin ağız özelliklerini yansıtması ve istinsah edildiği dönemin dil özelliklerini -halk için yazılan bu eser 18. ve 19. yüzyıllarda çokça istinsah edilmiştir- yansıtmasına bağlanmaktadır (Akar, 2010; Develi, 2008; Doğan, 2012; Duman, 2008; Gülsevin, 2010; Karahan, 2007). Dört nüshanın karşılaştırılması ile *Hikâye-i Fâtıma*'nın metninde nüshalar arasındaki farklılıklar, EAT döneminin dil özelliklerine uygun hâle getirilmemiş ve sadece farklılıkların dipnotlarda gösterilmesi ile yetinilmiştir.

2.2.1.1. İlgi Durumu Eki

İlgi durumu eki +(n)İñ / +(n)Uñ biçimde hem düz hem de yuvarlak ünlülü olarak yazılmıştır.

Analarınıñ yaşın yaşladılar (أَنَالَرِينِيْڭ) 46a-10

Ey **gözümüñ** nürü didi merhabā (كُوزْمُڭ) 44b-6

2.2.1.2. Yönelme Durumu Eki

Yönelme durumu eki +(y)A ünlü uyumlarına uygun olarak kullanılmıştır.

Yanına geldi Hüseyñ ile Hasan (يَانِيَه) 44b-13

Gögsüne başdı ve ķuçdı anları (كُوكْسُئَه) 46b-3

2.2.1.3. Bulunma Durumu Eki

Bulunma durumu eki +dA ünlü uyumlarına uygun, ünsüz uyumuna aykırı bir biçimde yazılmıştır.

Yiriñ **altında** yata çün ol şerif (الْتِنْدَه) 43b-13

Zâhir oldı ol eviñ **içinde** nür (الْيَجْنْدَه) 45b-12

2.2.1.4. Ayrılma Durumu Eki

Ayrılma durumu eki +dAn, bulunma durumu ekinde olduğu gibi ünlü uyumlarına uygun, ünsüz uyumuna aykırı bir biçimde yazılmıştır.

Altı **aydan** sonra ol hayrû'l-betül (أَيْدَنْ) 44a-8

Şâz oluban tırđı **yirinden** revân (يِرْدَنْ) 44b-8

2.2.1.5. Belirtme Durumu Eki

Belirtme durumu eki, EAT metinlerindeki gibi +(y)I biçimiyle; 3. teklik şahıs iyelik ekinde sonra ise +n biçimiyle kullanılmaktadır.

Yağdı hicrin **bağrımı** pes yâ Resül (بَغْرِمِي) 44a-11

Bu **sözi** çünkim bulardan diñledi (سُزِي) 44b-12

Birin aldı bir dizine ol ana (بِرِنْ) 44b-14

Başların yudu taradı **saçların** (صَجْلَرِيْن) 45a-13

2.2.1.6. Araç Durumu Eki

Araç durumu eki görevini ile edatı üstlenmiştir.

Göz yaşı-la yiryüzün ısladılar (كُرْ يَشِيْلَه) 46a-10

Rahmetiñle yarlıgağıl ya gâni (رَحْمَتِيْگَه) 47a-6

Hasret-ile yaralanmış anamız (حَسْرَتِيْلَه) 46a-6

2.2.2. İyelik Ekleri

Hikâye-i Fâtıma iyelik eklerinin tümüne ait örnek barındırmaktadır.

1. teklik şahıs

Size kurbân olsun uş cân u **tenim** (تَنِيْم) 45a-9

Gitdi şâzı **göñlüme** irdi melâl (كُوْغْلُوْمَه) 44b-1

2. teklik şahıs

Çün habibim **menziliñ** oldı türâb (مَنْزِلِيْگ) 44b-3

Yüreğini taşdan degilse ağladı (يُوْرِيْگِيْگ) 45a-1

3. teklik şahıs

Gögsüne başdı ve kuçdı anları (كُوْغْسُنَه) 46b-3

Birbiriyle ol **ikisi** şarmaşıp (اِكْسِي) 46a-2

1. çokluk şahıs

Dedemiz ‘aşkına cān viren ana (دَدَه مَزْ) 46a-4

Bağrı başlı gözi yaşlı **anamız** (أَنَامَزْ) 46a-7

2. çokluk şahıs

Luţfuñuzla bir haber viriñ bize (لَطْفُكُزْ لَهُ) 44b-11

Dedeñiz gel didi ben oldum revān (دَدَه كَزْ) 45a-3

3. çokluk şahıs

Analarımıñ yaşın yaşladılar (أَنَالَرِينِكْ) 46a-10

Öpdi **gözlerini** sürdi yüzini (كُوزْ لَرِينِي) 44b-15

2.2.3. Fiil İşletme Ekleri

Hikāye-i Fâtıma, EAT dönemindeki kip ve zaman eklerini az da olsa barındırmakta olup daha çok görülen geçmiş zaman ve sonra da gelecek zaman kipinin kullanıldığı bir anlatıma sahiptir. Eserde -vAn, -vAnIn, -vUz kişi ekleri tespit edilmemiştir.

2.2.3.1. Geçmiş Zaman

Eserde görülen geçmiş zaman eki için -dI, öğrenilen geçmiş zaman eki için ise -mUş ve bir yerde de -ipdür yapısı kullanılmıştır.

Anasız **kaldıñız** ey körpe kuzı (قَلْدِيكُزْ) 45a-6

Fırkatıñ baħrine ben ĥod **düşmüşem** (دُشْمُشَمَّ) 44a-13

Tā aña dek kim **diyipdür** ol Resūl (دِييْپْدُرْ) 44a-8

2.2.3.2. Geniş Zaman

Saňa oğlancıklarım **ismarlaram** (اِسْمَرْلَرَمْ) 45b-5

Niçün **ağlarsıñ** haber virgil baña (أَغْلَرْسِيْكَ) 45a-15

Gözlerinden yaş **aķar** leyl ü nehār () 43b-7

2.2.3.3. Gelecek Zaman

Eserde gelecek zaman eki için -IsAr, -UsAr yapısı kullanılmış olup geçmiş zamandan sonra en fazla kullanılan zamandır.

Sizden **ayrılısaram** vā fūrķatā (أَيْرِيلِيْسَرَمْ) 45a-4

Va‘ de yitdi kim **gelisersiñ** baña (كَايْسَرْسِيْكَ) 44b-7

Ağlayıcaķ yaşıñız kim **siliser** (سِيلِيْسَرْ) 45a-7

2.2.3.4. Emir

Türkiye Türkçesinden farklı olarak emir çekiminde iki yerde 2. teklik kişi pekiştirme eki -gII kullanılmıştır.

Bāķi ĥutsun Ĥaķ bu dünyāda seni (بَاكِي طُوْتُسُونْ) 45b-3

İşit imdi Fātıma aħvālını (اِشِيْتْ) 43b-1

Luţfuñuzla bir **haber viriñ** bize (حَبْرٌ وَيْرِيكُ) 44b-11

Va' de yitdi **biliñüz** bu dem hemān (بِيْلِكُوْرُ) 45a-3

Hoşça tütğil dilegim budur hemān (خُوْشَجَهْ طُوْتُ غُلْ) 45b-6

Raħmetiñle **yarlıgagıl** ya ġāni (يَارْلِيْغَهْ غُلْ) 47a-6

2.2.3.5. İstek

Fiilin ifade ettiği hareketin istek yoluyla tasarlandığını anlatan bir kiptir. Eserde de istek eki olarak EAT döneminde son derece işlek olan -A eki kullanılmıştır. Gülsevin'in de belirttiği gibi bu dönem eserlerinde ek, isteğin dışında emir, gereklilik anlamını da kapsayan örnekler görülür (2007, s. 106).

Hem **tarayayım** güzel saçlarıñız (طَرَّأَيَايْمُ) 45a-11

Anañız gider kim **oşşaya** sizi (أُوْشْشِيْهْ) 45a-6

Buña rāzı olalım **şabr idelim** (صَبْرًا يْدَهْ لِمُ) 43b-11

2.2.3.6. Şart

Söyleşür bir yirde kimse **görse** ol (كُوْرْسَهْ) 43b-4

2.2.3.7. Gereklilik

Hikāye-i Fâtıma'da gereklilik çekiminde -mek gerek ve -sA gerek yapısı kullanılmış olup Türkiye Türkçesinde kullanılan -mAll eki kullanılmamıştır.

Emr-i Hâkla sen baña **gelseñ gerek** (كَلْسَاكُ كَرَاكُ) 44a-9

Hem benimle tā ebed **olsañ gerek** (أَوْلْسَاكُ كَرَاكُ) 44a-9

2.2.4. Birleşik Çekim

Metinde sınırlı sayıda birleşik çekim kullanılmıştır.

Anlara **iyderdi** kim kıanı resül (اِيْدِرْدِي) 43b-4

Babam ol gün **va' de itmişdi** baña (وَعْدَهْ اِيْتْمِشْدِي) 45b-4

Ağlayuban **vireyidik** cānımız (وَيْرَهْ يْدَاكُ) 43b-10

Ağlamakla ele **girseydi** Resül (كِرْسِيْدِي) 43b-9

2.2.5. Ek Fiil

Ek fiil çekiminde kişi ve zaman çeşitliliği yoktur. Örneklerin tamamı ek fiilin geniş zaman çekimi 3. teklik kişiye aittir.

Zaħmet-i miñnetlerim **çokdur** benim (چُوْقْدُرُ) 44a-14

Daħı hirgiz tākātım **yokdur** benim (يُوْقْدُرُ) 44a-14

2.2.6. Fiilimsiler

Eserde sınırlı sayıda fiilimsi örneklendirilmiştir.

2.2.6.1. İsim-Fiiller

Başladı kendüzünü **kavşırmağa** (قَوْشِرْمَا) 44b-9

2.2.6.2. Sıfat-Fiiller

- Didiler bizi yetim **kıoyan** ana (فُوَيْنَ) 46a-4
 Dedemiz ‘aşkına cān **viren** ana (وِيرِنَ) 46a-4
 Hırsret-ile **yaralanmış** anamız (يَارَه لَنْمِشَ) 46a-6

2.2.6.3. Zarf-Fiiller

- Ağlayuban** vireyidik cānımız (أَعْلُوبِنَ) 43b-10
 Ey ‘aceb **tozlanıcağ** başınıızı (طُورَ لَانَجَقَ) 45a-5
 Gice gündüz **ağlamakdan** ol hemān (أَعْلَمَقْدَنَ) 43b-2
 Böyle **diyüp** eyledi bir āh nigār (دِيُوب) 44a-1

3. Metin

43b

Fi Beyān-ı Vefāt-ı Fāṭimatü’z-Zehzā Rağiya’llāhü Ta‘āla ‘Anha
 Bismi’llāhirraḥmanirraḥim

1. İşit imdi Fāṭıma aḥvālini
 Kim resūlden řoñra noldı ḥālini
2. Gice gündüz ağlamakdan ol hemān
 Yımez içmez uyumazdı bir zamān
3. Dir idi vā ḥasretā ve furqatā
 Nideyim ey baba ben vā veylatā
4. Söyleşür bir yirde kimse görse ol
 Anlara eydürdi kim řanı resūl
5. Böyle olur şanı ḥürmet şanı ‘ahd
 Şanı dostluğ şanı şohbet şanı cehd
6. Ey yürek yan yüzi güneş māh-içün
 Şara şara şan ağıd ol řāh içün
7. Böyle diyüp dā’im ağlar ol nigār

^{1a} İşit: İşid (2.1b.1a)

^{2a} ağlamakdan ol hemān: ağlamağa başladı (2.1b.2a) // (3.2a.2a) / ağlamağdı içi (4.10a.7a)

^{2b} Yımez: Yemez (2.1b.4a)

^{3a} Dir idi: Der-idi (2.1b.4a) / Didi kim (3.2a.4a)

^{3b} Nideyim ey baba ben: şanda getdiñ ey baba (2.1b.4b) / Nideyin ben ey ata (3.2a.4b) / Nideyin ey baba (4.10a.8b.)

^{4a} Söyleşür bir yirde: Söyleşürken iki (2.1b.8a) / Söyleşir bir yerde (3.2a.7a) / Söylenür bir yirde kimse (4.10a.9a.)

^{4b} Anlara iyderdi kim: anlara iderdi kim (1.43b.4b): İder idi anlara (2.1b.8b) / Anlara iderdi kim (3.2a.7b) / Anlara eydürdi (4.10a.9b)

^{5a} ‘ahd: cihed (2.1b.10a) / ‘ahed (3.2a.8a) / cehd (4.10a.10a.)

^{5b} cehd: ‘ahd (2.1b.10b) // (3.2a.8b) // (4.10a.10b)

^{6a} yan yüzi: meh-pāre (4.10a.11a)

^{6b} Şara şara şan ağıd ol řāh içün: Şara şara şana şana řāh-içün (2.2a.1b) / Şana şana yana yana ol řāh-içün (3.2a.10b) / Şara şara kanlar ağlar ol řāh içün (4.10a.11b)

^{7a} diyüp dā’im ağlar // (4.10a.12a) / deyüp ağladı (2.2a.2a) / deyüp dā’im ağlar (3.2a.11a)

- Gözlerinden yaş akar leyl ü nehâr
8. Bir gün aşhâb didiler kim yâ ‘Alî
Fâtımaya kıl naşîhat yâ velî
9. Ağlamakla ele girseydi Resûl
Yâ dağı cân virmeg-ile pür uşûl
10. Ağlayuban vireyidik cânımız
Tek ele gireydi ol cânânımız
11. Leyki bu hükm-ü Hudâdır nidelim
Buña râzî olalım şabr idelim
12. Geldi didi ol sözi aña ‘Alî
Fâtıma ağladı didi ey velî
13. Yiriñ altında yata çün ol şerîf
Nice ağlamayayın ben ey zarîf
- 44a
1. Böyle diyüp eyledi bir âh nigâr
Anda olanlar şamusı kıldı zâr
2. ‘Aklı gitdi düşdi ol vech-i hasen
Ağladı anda Hüseyin ile Hasan
3. Bir zamândan şöña tırdı ağladı

^{7b} akar leyl ü nehâr: yerine kan iner (2.2a.2b) / akardı sıyl-var (3.2a.11b) / akardı sıyl-revân (4.10a.12b)

^{8a} didi ger kim yâ ‘Alî: bir yire cemi‘ oldılar (2.2a.3a) / bir yire cemi‘ oldılar (3.2a.12a) / didiler ki (4.10a.13a)

^{8b} Fâtımaya kıl naşîhat yâ velî: Yâ ‘Alî Fâtımaya söyle didiler (2.2a.3b) / Yâ ‘Alî diñle sözüme didiler (3.2a.12b) / Fâtımaya naşîhat kıl yâ velî (4.10.13b)

^{9a} Ağlamakla ele girseydi: Ağlamağ-ıla ele girse (2.2a.5a) / Ağlamakla ele girseydi (3.2b.2a) / Ağlamakla ele gireydi ol (4.10a.14a)

^{9b} Yâ dağı cân virmek-ile (2.2a.5b) Yağud cân virmeye ol / (3.2b.2b) Yağud[d] ol cân virmekle / Yağud cân virmekle ol pür (4.10a.14b)

^{10a} Ağlayuban vireyidik cânımız: Ağlayup vireydük cânımız (2.2a.6a) / Ağlayup vireyidik biz cânımız (3.2b.3a) / Ağlayuban yandı yürek cânımız (4.10a.15a)

^{10b} gireydi ol cânânımız: girseydi ol Sulţânımız (2.2a.6b) / girey-idi cânânımız (3.2b.3b) / girey-idi cânânımız (4.10a.15b)

^{11a} hükm-ü Hudâdır nidelim: hükm-i Hudâdur nidelim (2.2a.7a) // (3.2b.4a) / hükm-ü Hudâdur nidelim (4.10b.1a)

^{11b} Buña râzî olalım şabr idelim: Aña râzî oluban şabr idelim (2.2a.7b) / Buña râzî olalım şabr idelim (3.2b.4b)

^{12a} Geldi didi ol sözi aña: Vardı Fâtımaya dedi ol dem (2.2a.8a) / Kıldı bu söz dedi ol demde (3.2b.5a)

^{12b} Fâtıma ağladı didi ey: Fâtıma ağlayu didi yâ: (2.2a.8b) / Fâtıma ağladı didi yâ (3.2b.5b) / Fâtıma ağlama didi ol (4.10b.2b)

^{13a} Yiriñ altında yata çün ol şerîf: Yeriñ altında yata Şâh-ı Resûl (2.2a.8a) / Yeriñ altında yatur şâh-ı Resûl (3.2b.6a) / Yiriñ altında yatur çün ol şerîf (4.10b.3a)

^{13b} Nice ağlamayayın ben ey zarîf: Ağlayup nice olmayam ben melûl (2.2a.9b) / ağlamayam olmayam melûl (3.2b.6b) / Nice ağlamayayın ben ol zarîf (4.10b.3b)

^{1a} diyüp eyledi bir âh: deyüp ağladı ol (2.2a.2a) / dâ'im ağlar ol (3.2b.11a) / eytdi bir âh ol (4.10b.4a)

^{1b} Anda olanlar şamusı kıldı zâr: Gözlerinden yaş yerine şan (2.2a.2b) / Gözlerinden yaş akardı seyl-vâr (3.2b.11b) / Anda olanlar şamu oldılar zâr (4.10b.4b)

^{2a} ‘Aklı gitdi düşdi ol vech-i hasen: Âh idüp bir kerre ol düşdi yere (2.2a.10a) / Âh idüben ol-dağı düşdi yere (3.2b.7a)

^{2b} Hüseyin ile Hasan: Hüseyin-ile Hasan (4.10b.5b)

^{3a} Bir zamândan şöña tırdı ağladı: Nice vaqıdden şöña ol hayrî’l-betül (2.2a.11a) / Nice vaqıdden şöña ol hayrî’l-betül (3.2b.8a)

- Ağlayup ol dem ‘ Aliye söyledi
4. Didi baña bir gömele yapıvir
İçine anıñ dañi gül saçıvir
  5. Adın anıñ beytü’l-añzen koyayım
Anda varup kanlı yaş ağlayayım
  6. Sözüni kıldı kabül anıñ‘ Ali
Vardı bir ev yapıvirdi ol veli
  7. Her şabāñ anda varurdı ol nigār
Nevha idip ağlar idi zār zār
  8. Tā aña dek kim diyipdür ol Resül
Altı aydan şoñra ol hayrü’l-betül
  9. Emr-i Haqla sen baña gelseñ gerek
Hem benimle tā ebed olsañ gerek
  10. Çünkü va‘ de yitdi didi ol nigār
Kağrine vardı Resülüñ kıldı zār
  11. İştıyākım hadden aşdı didi ol
Yağdı hicrin bağrımı pes yā Resül
  12. Niceye dek bunda ben şabr ideyim
Kendüzüme yā nice cebr ideyim

^{3b} Ağlayup ol dem ‘ Aliye söyledi: Kağkđı yerinden olup gāyet melül (2.2a.11b) / Kağkđı yerinden olup gāyet melül (3.2b.8b) Ağlayu ol dem ‘ Aliye söyledi (4.10b.6b)

^{4a} Didi baña bir gömele yapıvir: Anda baña bir gömelte yapıvir (2.2a.13a) / Tā ki anda bir gömelet yapıvir (3.2b.10a)

^{4b} anıñ dañi gül saçıvir: dañi anuñ gül saçıvir (2.2a.13b) / dañi anıñ gül yapıvir (4.10b.7b)

^{5a} Adın anıñ beytü’l-añzen koyayım: Adın anuñ beyt-i añzen koyalum (2.2b.1a) / Adın anıñ beyt-i añzen koyalım (3.2b.11a) Adı anuñ beyt-i añzen koyalım (4.10b.8a)

^{5b} varup kanlı yaş ağlayayım: varup kanlı yaş ağlayalum (2.2b.1b) / vardum kanlı yaş ağlayalum (3.2b.11b) varup kanlı yaş ağlayalım (4.10b.8b)

^{6a} anıñ: // (4.10b.9a) anuñ ‘(2.2b.2a) / ol dem (3.2b.12a)

^{6b} Vardı bir ev yapıvirdi ol veli: yapıdı anda (2.2b.2b) / yapıdı anda (3.2b.12b)

^{7a} varurdı ol: varup ağlarıdı (2.2b.3a) / vardı anda (3.2b.13a)

^{7b} Nevha idip ağlar idi zār u zār: Nevha kırup cigerin tağlarıdı (2.2b.3b) / Nevha idüp ağlar-ıdı zār zār (3.2b.13b) Tevbe idüp ağlar idi zār u zār (4.10b.10b)

^{8a} aña dek kim diyipdür ol: şuña dek kim demişidi (2.2b.4a) / ki aña dimişdi ol (3.2b.14a) / aña dek ki diyüpdür (4.10b.11a)

^{8b} ol hayrü’l-betül: ey hayru’l-betül (2.2b.4b) / ey hayrü’l-kabül (4.10b.11b)

^{9a} Emr-i Haqla sen baña: Emr-i Hağdur baña sen (2.2b.5a) / Emr-i Hağdur baña sen (3.2b.15a) / Emr-i Hağdur baña sen (4.10b.12a)

^{9b} Hem benimle: Benümle (2.2b.5b) / Hem benimle (3.2b.15b)

^{10a} yitdi didi: yetdi bir gün (2.2b.6a) / yetdi bir gün (3.3a.1a) yitdi bir gün (4.10b.13a)

^{10b} kıldı zār: ol nigār (4.10b.13b)

^{11a} İştıyākım hadden aşdı: İştıyākım geçdi hadden ziyāde (2.2b.7a) / geçdi hadden (3.3a.2a) / geçdi hadden (4.10b.14a)

^{11b} Yağdı hicrin bağrımı pes: Yağdı hicriñ nārı cānım (2.2b.7a) / Yağdı cānım nār-ı hicret (3.3a.2b) / Yıkdı cānım nārı hicrin (4.10b.14b)

^{12a} Niceye dek bunda ben şabr ideyim: Ey dirīgā nicesi şabr ideyin (3.3a.3a) / ben anıñ şabr ideyim (4.10b.15a)

^{12b} Kendüzüme yā nice cebr ideyim: Kendüzüme yā nice bir cebr ideyim (2.2b.8b) / Kendi özime yā nice şabr ideyin (3.3a.3b) / Kendi özime yā nice cebr ideyim (4.10b.15b)

13. Firḳatîñ baħrine ben ħod düşmüşem
 Ḥasretiñ nārına pes tıtuşmuşam
14. Zaħmet-i miħnetlerim çoĸdur benim
 Daħı hirgiz tākātım yoĸdur benim
15. Uş cerāħat oldı yürek baş-ıla
 Gözlerimiñ nūrı gitdi yaş-ıla
- 44b
1. Hem tenim inceldi ve oldum hilāl
 Gitdi şāzı göñlüme irdi melāl
2. Firḳat āġusun tolu tolu ḳadeħ
 Nüş ḳıldım nice olam ben ferāħ
3. Çün ħabībim menziliñ oldı türāb
 Bu cihān olsun ħarāb ender ħarāb
4. Ḳatı efgān eyleyüben dökdi yaş
 Eriyüp şu olayazdı anda taş
5. Titredi ḳabri Resülüh ol zamān
 Ol nigār ḳabr üstüne düşdi hemān
6. Ḳabr içinde Muştafā vü Müctebā
 Ey gözümüñ nūrı didi merħabā
7. Ḳatı müştākım ciger küşem saña

^{13a} Firḳatîñ baħrine ben ħod düşmüşem: Firḳatühñ baħrine ben düşmişem (2.2b.10a) / Furḳatühñ baħrine ben düşmüşem (3.3a.4a) / Firḳatîñ baħrine ben ey düşmüşem (4.11a.1a)

^{13b} Ḥasretiñ nārına pes tıtuşmuşam: Ḥasretiniñ oduna tıtuşmuşam (2.2b.10b) / Ḥasretiñ nārına ben tıtuşmuşam (3.3a.4b) Ḥasretiñ nārına tıtuşmuşam (4.11a.1b)

^{14a} Zaħmet-i miħnetlerim: Zaħmet ü miħnetlerüm (2.2b.11a) / Zaħmetüm miħnetlerüm (3.3a.5a)

^{14b} hirgiz tākātım yoĸdur benim: herġiz tākātım yoĸdur benim (2.2b.11b) / herġez tākātım yoĸdur benim (3.3a.5b)

^{15a} Uş cerāħat oldı yürek baş-ıla: Uş cerāħat oldı yarañ başına (2.2b.12a) / Bu cerāħat oldı yürek baş-ıla (3.3a.6a)

^{15b} Gözlerimiñ nūrı gitdi yaş-ıla: Nūrı gitdi gözlerimiñ yaşına (2.2b.12b)

^{1a} Hem tenim inceldi ve oldum hilāl: Belüm inceldi oldum ben hilāl (2.3a.1a) / Tenüm incindi ḳatı oldum hilāl (3.3a.8a) Uş tenim inceldi oldı hilāl (4.11a.4a)

^{1b} Gitdi şāzı göñlüme irdi: Getdi şādī göñlime erdi (2.3a.1b) / Gitdi şādī cānıma irdi (3.3a.8b) / Gitdi şādım cānım irdi (4.11a.4b)

^{2a} Firḳat āġusun: Furḳat āġusun (2.3a.2a) / Furḳat āġusun (3.3a.9a)

^{2b} nice olam ben ferāħ: nice olam ferāħ (3.3a.9b) / niçe ben olam ferāħ (4.11a.5b)

^{3a} Çün ħabībim menziliñ oldı: Çün ħabībüm menziliñ olsun (2.3a.3a) / Çün ħabībim menziliñ oldı (3.3a.10a)

^{4a} eyleyüben: eyleyüp (2.3a.4a) / eyleyüp hem (3.3a.11a)

^{4b} olayazdı anda taş: oldı anda taġı taş (2.3a.4b) / olayazdı taġ taş (4.11a.7b)

^{5a} Titredi ḳabri Resülüh ol zamān: Ditredi ḳabri ħabībühñ ol zamān (2.3a.5a) / Ditredi bint-i Resül-i Kirdigār (3.3a.12a) / Ditredi Resülühñ ḳabri ol zamān (4.11a.8a)

^{5b} Ol nigār ḳabr üstüne düşdi hemān: Düşdi ḳabir üstüne aġlar zārı zārı hemān (2.3a.5b) / Düşdi ḳabri üstüne ol dem nigār (3.3a.12b) Ol nigār ḳabr üstüne düşer hemān (4.11a.8b)

^{6a} Ḳabr içinde: Ḳabr içinden (2.3a.6a) / Ḳabri içinden (3.3a.13a) / Ḳabr içinden (4.11a.9a)

^{6b} Ey gözümüñ nūrı didi: Didı kim ey nūr-ı ‘aynī (2.3a.6b) / Didı kim ey nūr-ı ‘aynı (3.3a.13b) Ey gözüm nūrı didi (4.11a.9b)

^{7a} müştākım ciger küşem saña: müştākım didi ḳızum saña (2.3a.7a) / müştākım ciger küşem saña (3.3a.14a) müştākım ciger küşem saña (4.11a.10a)

- Va‘ de yitdi kim gelisersiñ baña
8. Şāz oluban tırdı yirinden revān
Vardı eve ol dem içinde hemān
9. Başladı kendüzünü kavşırmağa
Hem eviñ için taşın devşirmege
10. Gördiler anı Hüseyn-ile Hasan
Didiler kim ey ana nolduñ çü sen
11. Böyle ta‘cıl maşlaḫat nedir size
Luṭfuñuzla bir ḫaber viriñ bize
12. Bu sözi çünkim bulardan diñledi
Derd-ile āh idübeni iñledi
13. Geliñ oğullar didi toluğuban
Yanına geldi Hüseyn ile Hasan
14. Birin aldı bir dizine ol ana
Birini de bir dizine hem yine
15. Öpdı gözlerini sürdi yüzini
Yüzüne sürdi olarıñ yüzünü
- 45a
1. Yüzlerine baqdı ve çok ağladı
Yüregiñ taşdan degilse ağladı

^{7b} kim gelisersiñ baña: gelisersin sen bana (2.3a.7b) / gelisersin sen bana (3.3a.14b) / kim gelisersiñ sen baña (4.11a.10b)

^{8a} Şāz oluban tırdı yirinden revān: Şāz oluban tırdı yerinden revān (2.3a.8a) / Şāz oluban tırdı yerinden hemān (3.3b.1a) / Şād oluban tırdı yirinden hemān (4.11a.11a)

^{8b} Vardı eve ol dem içinde hemān: Vardı girdi evine ol dem hemān (3.3b.1b) Vardı ol dem içinde hemān (4.11a.11b)

^{9a} Başladı kendüzünü kavşırmağa: Kendüzünü hem ḫaḫka kavşırmağa (2.3a.9b) / Başladı kendi özün kavşırmağa (3.3b.2a) Başladı kendüzünü kavşırmağa (4.11a.12a)

^{9b} Hem eviñ için taşın devşirmege: Başladı evüñ için devşirmege (2.3a.9a) / Hem eviñ için taşın devşirmege (3.3b.2b) / Hem eviñ için taşın devşirmege (4.11a.12b)

^{10a} Hüseyn-ile Hasan: Hüseyn ile Hasan (3.3a.3a) / Hüseyn ile Hasan (4.11a.13a)

^{10b} kim ey ana nolduñ çü sen: ey ana bugün noldı sen (2.3a.10b) / ey ana nolduñ bugün sen (3.3b.3b)

^{11a} nedir size: nedür size (2.3a.11a) / nedür size (3.3b.4a) / nedür size (4.11a.14a)

^{11b} Luṭfuñuzla bir ḫaber viriñ: Luṭfiñuzdan vir ḫaber ana (2.3a.11b) / Luṭfiñuzdan bir ḫaber virüñ (3.3b.4b) / Luṭfiñuzdan bir ḫaber virgil (4.11a.14b)

^{12a} Bu sözi çünkim bulardan diñledi: Fāṭıma bu sözi çünki diñledi (2.3a.12a) / [Bu] sözi çünkim bunlardan diñledi (3.3b.5a) / Bu sözi bunlar çünkim diñledi (4.11a.15a)

^{12b} āh idübeni: āh eyleyüben (2.3a.12b) // (4.11a.15b) bir āh idüben (3.3b.5b)

^{13a} Geliñ oğullar didi toluğuban: / Sañā şıgındım ilāhi uluğuban (2.3a.13a) / [Geli]ñ oğullar di[di] ol nūr-ı ‘ayn (3.3b.6a)

^{13b} Hüseyn ile Hasan: Hüseyn-ile Hasan (2.3a.13b) / Hüseyn ile Hasan (3.3b.6b) / Hasan-ile Hüseyn (4.11b.1b)

^{14b} Birini de bir dizine: Bir dizine birin aldı (2.3b.1b) / Birin aldı bir dizine (3.3b.7b) / Birin daḫı hem bir dizine (4.11b.2b)

^{15a} Öpdı gözlerini: // (2.3b.2a) / [Öp]di gözlerine (3.3b.8a) / Öpdı gözlerinden (4.11b.3a)

^{15b} Yüzüne sürdi olarıñ yüzünü: // (2.3b.2b) / Yüzüne sürdi olarıñ yüzünü (3.3b.8b) / Yüzlerine sürdi görkülü yüzünü (4.11b.3b)

^{1a} Yüzlerine baqdı ve çok: Baqıban yüzlerine çok (2.3b.3a) / [Yüz]lerine baqdı ve çok (3.3b.9a) / Yüzlerine baqdı çok (4.11b.4a)

^{1b} Yüregiñ: Yüregüñ (2.3b.3b) / Yüregüñ (3.3b.9b)

2. Didi cânım oğullar ben nideyim
Kankı derdimi size şerh ideyim
3. Va‘de yitdi biliñüz bu dem hemân
Dedeñiz gel didi ben oldum revân
4. Uş ecel irdi baña vâ hasretâ
Sizden ayrılısaram vâ fūrkatâ
5. Ey ‘aceb tozlanıcağ başıñızı
Kim yuyusar yâ kim oğşaya sizi
6. Anañız gider kim oğşaya sizi
Anasız kaldıñız ey körpe kızu
7. Tozlanıcağ başıñız kim yuyısar
Ağlayıcağ yaşıñız kim siliser
8. Şaçıñızı kim tarayısar siziñ
Gözüñüz kim sürmeleyiser siziñ
9. ‘Ömrümün şoñ günüdür bugün benim
Size kırbân olsun uş cân u tenim
10. Bu yitimlik kıtlu ola başıñıza
Hak toyursun sizi hem yaşıñıza
11. Yuyayum bugün siziñ başlarıñız
Hem tarayayım güzel saçlarıñız

^{2a} Didi cânım oğullar ben nideyim: Didi ey cânım oğullar nideyim (2.3b.4a) / [Did]i ey cânım oğullar nideyin (3.3b.10a) / Didi ey cânım oğullar nideyim (4.11b.5a)

^{2b} ideyim: ideyin (3.3b.10b)

^{3a} Va‘de yitdi: Va‘de yetdi (2.3b.5a) / [Va‘]de yetdi (3.3b.11a)

^{3b} Dedeñiz gel didi ben oldum: Dedeñüz gel didi uş ol dem (2.3b.5b) / Dedeñüz geldi hoş ol dem (3.3b.11b) / Dedeñiz gel didi ben ol dem (4.11b.6b)

^{4b} ayrılısaram: ayrıluram (2.3b.6b) / ayrı düşerem (3.3b.12b) / ayrıluram (4.11b.7b)

^{5a} Ey ‘aceb tozlanıcağ başıñızı: Ey ‘aceb kime işmarlayam sizi (2.3b.7a) / [Ey] ‘aceb kime işmarlasam sizi (3.3b.13a)

^{5b} Kim yuyusar yâ kim oğşaya sizi: Size müşfik mihribân ola sözi (2.3b.7b) / Size müşfik mihribânım ben kızu (3.3b.13b) / Kim yuyısar veya kim oğşayısar sizi (4.11b.8b)

^{7a} Tozlanıcağ başıñız kim yuyısar: Vey ‘aceb kim yuyısar başıñızı (2.3b.8a) Tozlanıcağ başıñız kim yuyusar (3.4a.1a) / Tozlanıcağ başıñız kim yuyısar (4.11b.9a)

^{7b} Ağlayıcağ yaşıñız kim siliser: Yâ siziñ kim siliser yaşıñızı (2.3b.8b) / Ağlayıcağ yaşıñız kim siliser (3.4a.1b) / Ağlayıcağ yaşıñız kim siliser (4.11b.9b)

^{8a} Şaçıñızı kim tarayısar siziñ: Şaçıñızı kim tarayısar sizin (2.3b.10a) / Şaçıñız kim tarayısardır sizin (4.11b.10a)

^{8b} Gözüñüz kim sürmeleyiser siziñ: (2.3b.9b) Gözüñüzi kim sürmeleyiser siziñ / (3.4a.2a) Gözüñüz kim sürmeleyiser siziñ / Gözüñüz kim sürmeleyiserdür siziñ (4.11b.10b)

^{9a} ‘Ömrümün şoñ günüdür bugün benim (2.3b.11a) / ‘Ömrümün âhır günüdür bugün / (3.4a.2b) Ömrümün şoñ günüdür bu gün benim / ‘Ömrümün şoñ günüdür bugün benim (4.11b.11a)

^{9b} Size kırbân olsun uş cân u tenim: Size kırbân olsun uş cânım bugün (2.3b.11b) / Size kırbân olsun uş cânım benim (4.11b.11b)

^{10a} Bu yitimlik kıtlu ola başıñıza: Geldi bize hem yetimlik kırkusu (2.5a.1b.) / Geldi bize hem yetimlik kırkusu (3.5a.6b.)

^{11a} Yuyayum bugün siziñ başlarıñız: Yuyayum bugün başlarıñız(2.3b.12a) / Yuyayım bugün siziñ saçlarıñız(3.4a.3a) / Yuyayum bugün başlarıñızı (4.11b.12a)

^{11b} Hem tarayayım güzel saçlarıñız: Tarayayım güzel saçlarıñız (2.3b.12b) / Hem tarayayım güzel başlarıñız (3.4a.3b) / Hem tarayım ol güzel saçlarıñızı (4.11b.12b)

12. Āh idip tırdı yirinden ağlayu
Firkat od-ıla yüregiñ tağlayu
13. Başların yudu tıradı saçların
Dökdi gözden anda kanlı yaşların
14. Ol dem içre taşradan geldi ‘Alī
Fâtıma’ı gördi ağlar ol veli
15. Didi kim yā Fâtıma noldı saña
Niçün ağlarsıñ haber virgil baña
- 45b
1. Söylemedi ol nigār ol dem aña
Hayrete vardı ‘Alī kaldı tañā
2. Bañā niçün söylemezsiñ ey helāl
İydivir kim bañā nedir işbu hāl
3. Fâtıma didi ‘Alīye bil anı
Bāki tıtsun Hāḫ bu dünyāda seni
4. Babam ol gün va‘ de itmişdi bañā
Yitdi ol va‘ de bugün nidem saña
5. Sen esen kal ben yöneldim giderem
Saña oğlancıklarım ısmarlaram

^{12a} Āh idip tırdı yirinden ağlayu: Āh idüp tırdı yerinden ağlayu (2.3b.13a) / Āh idüp tırdı yerinden ağlayup (3.4a.4a) / Āh idip tırdı yirinden ağlayu (4.11b.13a)

^{12b} Firkat od-ıla yüregiñ tağlayu: Furkat od... eksik... (2.3b.13b) / Firkat odıyla yüregiñ tağlayup (3.4a.4b) / Firkat odına yüregiñ tağlayu (4.11b.13b)

^{13a} Başların yudu tıradı saçların: Başladı yudu tıradı başların (2.4a.1a) / Başları yudu tıradı saçların (3.4a.5a)

^{13b} Dökdi gözden anda kanlı: Dökdü gözünden kanlı (2.4a.1b) / Dökdi iki gözi kanlı (3.4a.5b) / Dökdi andan kanlı gözler (4.11b.14b)

^{14a} Ol dem içre taşradan geldi: Taşradan ol dem girüp geldi (2.4a.2a) / Bu aralıkda çıkageldi (3.4a.6a) / Taşradan ol dem girüp geldi (4.11b.15a)

^{14b} Fâtıma’ı gördi ağlar ol veli: Fâtımānuñ gördi kim işde eli (2.4a.2b) / Fâtımanuñ gördi [kim] işde eli (3.4a.6b) / Anları görüp ağlardı ol veli (4.11b.15b)

^{15b} Niçün ağlarsıñ haber virgil baña: Kim ezekli gibi bakmazsıñ bana (2.4a.4b)

^{1a} Söylemedi ol nigār ol dem aña: Söylemedi ol nigār ol dem aña (4.12a.2a)

^{1b} ‘Alī kaldı tañā: ‘Alī didi aña (4.12a.2b)

^{2a} niçün: neçün (2.4a.5a)

^{2b} İydivir kim bañā nedir: İdivir kim bañā nedir (1.45b.2b) / İdivir baña ne durur (2.4a.5b) / Diyüvirgil baña noldı (3.4a.8b) / İdivir nedür (4.12a.3b)

^{3a} Fâtıma didi ‘Alīye bil anı: Fâtıma eydür yā ‘Alī diñle beni (2.4a.6a) / Dir ‘Alīye Fâtıma diñle beni (3.4a.9a) / Fâtıma didi ‘Alīye ey gani (4.12a.4a)

^{3b} Bāki tıtsun Hāḫ bu dünyāda seni: Ne sebebeden eyledüm diñle bunı (2.4a.6b) / Bāki kılsun Hāḫ bu dünyāda seni (3.4a.9b)

^{4a} Babam ol gün va‘ de itmişdi: Va‘ de itmişdi babam ol dem (2.4a.7a) / Va‘ ad itmişdi babam ol dem (3.4a.10a) / Babam ol va‘ de itmiş-idi (4.12a.5a)

^{4b} Yitdi ol va‘ de bugün nidem saña: Yetdi ol va‘ de bugün nidem saña (2.4a.7b) / Oldı ol ne gün ne deyem ben saña (3.4a.10b) / Ol da ol va‘ de nide bugün baña (4.12a.5b)

^{5a} yöneldim: göneldim (2.4a.9a) gönöldüm (3.4a.12a) / göneldim (4.12a.6a)

^{5b} oğlancıklarım ısmarlaram: Hüseyinle Hasan (2.4a.9b) / Hasan-ıla Hüseyin (3.4a.12b) / oğlancıklarım (4.12a.6b)

6. Bu iki körpe kızularım i cân
Hoşça tutğıl dileğim budur hemân
7. İşbu sözleri işitdi çün ‘Alî
Âh idip ağladı anda ol velî
8. Geçdi ol gün gice oldı âşikâr
Didi kim ey Hâlîk-u perverdigâr
9. Saña şıgındım ilâhî hâlîmi
Virmege âsân kılvir cânımı
10. Böyle didi ve hemân âh eyledi
Rûhını teslim-i Allâh eyledi
11. Koğdı anda misk-i ‘anberle gül-âb
Titredi üstüne anıñ âfitâb
12. Zâhir oldı ol eviñ içinde nûr
Toldı ol ev içi ervâh-ıla hûr
13. Sâre Hâcer rûh-u hâzır oldılar
Ol nigârîñ üstüne ağlaşdılar
14. Hâzır oldı enbiyâ ervâhı hem
Zî-mübârek zî-sa‘âdet kütli dem
15. Üstüne vardı ‘Alî eyledi yas
Kılvir yaş dökdi gözünden taş u taş
- 46a
1. Didi ey cânım oğullar geliñiz

^{6a} kızularım i cân: kızularım ey cân (1.45b.6a) / kızularım hemân (3.4b.1a)

^{6b} Hoşça tutğıl dileğim budur hemân: Hoşça tutğıl dileğim budur hemân (2.4a.10b) / Hoşça tutğıl dileğim budur iy cân (3.4b.1b) / Hoşça tutğıl dileğim budur hemân (4.12a.7b)

^{7b} idip: idüp (2.4a.11b) / idüp (3.4b.3b) / idüp (4.12a.8b)

^{8a} gün gice oldı âşikâr: gün aḥşâm oldı ol nigâr (2.4a.12a) / gün aḥşâm oldı ol velî (3.4b.4a) / gice oldı ol nigâr (4.12a.9a)

^{8b} ey Hâlîk-u perverdigâr: ey Hâlîk-ı perverdigâr (2.4a.12b) / iy Hâlîk-u Perverdigâr (3.4b.4b) / ey hâlîk-ı perverdigâr (4.12a.9b)

^{9b} kılvir: idivir (3.4b.5b)

^{10a} didi ve hemân âh: deyüben âh (2.4b.1a)

^{10b} Rûhını teslim-i Allâh eyledi: Cânımı teslim-i Allâh eyledi (2.4b.1b) / Rûhını Allâha teslim eyledi (4.12a.11b)

^{11a} anda: ol dem (3.4b.7a)

^{11b} Titredi üstüne anıñ: Ditredi üstüne anuñ (2.4b.3b) / Ditredi üstüne anıñ (3.4b.7b) / Titredi üstüne anıñ (4.12a.12b)

^{12a} ol eviñ: ol eviñ (2.4b.4a) / ol evüñ (3.4b.8a) / oldı eviñ (4.12a.13a)

^{12b} ol ev içi ervâh-ıla hûr: anuñ içi ervâh-ile hûr (2.4b.4b) / ervâh-ile anuñ içi hûr (3.4b.8b) / eviñ içi ervâh-ıla hûr (4.12a.13b)

^{13a} rûh-u hâzır: rûhı hâzır (2.4b.6a) / rûhu zâhir (3.4b.10a) / rûh-u hâzır (4.12a.15a)

^{13b} nigârîñ üstüne: nigârîñ üstüne (2.4b.6b) / nigârîñ üstüne (3.4b.10b) / nigârîñ üstüne (4.12a.15b)

^{14b} Zî-mübârek zî-sa‘âdet kütli dem: Zî-mübârek sâ‘at kütlu kâdem (2.4b.7b) / Zî-sa‘âdet oldı hem kütlu kâdem (3.4b.11b) / Zî-mübârek sâ‘ati kütlu kâdem (4.12a.16b)

^{15a} Üstüne vardı: Üstüne varup (2.4b.9a) / Üstüne vardı (3.5a.1a) / Üstüne vardı (4.12a.17a)

^{15b} Kılvir gözünden taş u taş: Kılvir gözünden taşı taş (2.4b.9b) / Kılvir gözünden taş [taş] (3.5a.1b) / Kılvir gözünden taş u taş (4.12a.17b)

^{1a} geliñiz: geliñüz (2.4b.10a) / biliñüz (3.5a.2a) / biliñüz (4.12a.18a)

- Anaңыз gitmiş cihāndan biliñiz
2. Birbiriyle ol ikisi şarmaşıp
Üstüne geldiler o dem ağlaşıp
  3. Gördiler gitmiş cihāndan ol nigār
Nūra ğarķ olmuş hemān dem āşikār
  4. Didiler bizi yetim koyan ana
Dedemiz ‘aşķına cān viren ana
  5. Noldı size gözleriñ yumduñ ana
Firķat odına bizi yaķdıñ ana
  6. Hāsret-ile yaralanmış anamız
Şemsi yüzli māhı kaşlı anamız
  7. Bağrı başlı gözi yaşlı anamız
Başı cānı Hākķa virmiş anamız
  8. Gözyaşı-la ğarķ olmuş anamız
Firķat-ıla yaralanmış anamız
  9. Ol ikisi zārlıķlar itdiler
Āh u feryād u fiġānlar itdiler
  10. Gözyaşı-la yiryüzün ışladılar
Analarıñın yaşın yaşladılar
  11. Anda olanlar ķamu ağladılar
Hāsret od-ıla yürek tağladılar
  12. Hālvet itdiler anı ol dem hemān
Yumaġa başladılar ol dem revān

^{1b} Anaңыз biliñiz: Anañuz biliñüz (2.4b.10b) / Anañuz geliñüz (3.5a.2b) / Anañuz biliñüz (4.12a.18b)

^{2a} Birbiriyle ol ikisi şarmaşıp: Ol ikisi şarmaşıp ağlaşdılar (2.4b.12a) / Ol ikisi şarmaşıp ağlaşdılar (3.5a.4a) / Birbirine ol ikisi şarmaşıp (4.12b.1a)

^{2b} o: ol (4.12b.1b)

^{3b} olmuş hemān dem āşikār: olup yatur ol gül-‘ izār (4.12b.2b)

^{5a} size gözleriñ: nergis gözleriñ (2.5a.3a) / nergis gözleriñ yu (3.5a.8a) / nergis gözleriñ (4.12b.4a)

^{5b} Firķat odına bizi yaķdıñ: Furķat odına bizi yaķdıñ (2.5a.3b) / Furķat oduna bizi yaķdıñ (3.5a.8b) /

^{6a} anamız: anamız (2.5a.4a) / anamız (3.5a.9a) / anamız (4.12b.5a)

^{6b} yüzli māhı kaşlı anamız: yüzli māhı kaşlı anamız (2.5a.5b)

^{7a} başlı gözi yaşlı anamız: başlı gözi yaşlı anamız (2.5a.5a) / başlı gözi yaşlı anamız (3.5b.3a)

^{7b} Hākķa virmiş anamız: şāha virmiş anamız (4.12b.6b)

^{8b} Firķat-ıla yaralanmış anamız: Furķatıyla yaralanmış anamız (3.5a.9b) /

^{10a} Gözyaşı-la yiryüzün: Gözyaşıyla yeryüzün (2.5a.8a) / Gözyaşıyla yüzleriñ (3.5a.10a)

^{10b} Analarıñın yaşın: Analarıñın yaşın (2.5a.8b) / Analarıñ yaşını (3.5a.10b) / Analarıñın yaşın (4.12b.8b)

^{11a} Anda olanlar ķamu ağladılar: Er ‘avrat bir yere cemi’ oldılar (2.5a.9a) / Er ‘avrat ol gice cemi’ oldılar (3.5a.11a) / Anda olan ķamu ağladılar (4.12b.9a)

^{11b} Hāsret od-ıla yürek tağladılar: Hāsreti odına yanup şemi’ oldılar (2.5a.9b) / Hāsret odına yanup şem’ oldılar (3.5a.11b)

^{12a} anı ol dem hemān: evi ol dem hemān (2.5a.10a) / anı ol dem revān (3.5a.12a) / anı anda hemān (4.12b.10a)

^{12b} başladılar ol dem revān: başladılar anı ey cān (2.5a.10b) / meşġül oldılar hemān (3.5a.12b) / meşġül oldular revān (4.12b.10b)

13. Misk-i ‘anberle buhûrlar itdiler
Ağlaşuban üstüne saf tıtdılar
14. Yudular anı ve şardılar kefen
Yanına geldi Hüseyin ile Hasan
15. İkişi şarmaşuban ağlaşdılar
Üstüne analarınıñ düşdiler
- 46b
1. İkişi bir ulu efgân itdiler
Ağladılar yaşların kan itdiler
2. Ol güzeller şâhı açdı gözlerin
Her birin oğşadı öpdü yüzlerin
3. Gögsüne başdı ve kuçdı anları
Yağdı hasret odı ile cânları
4. Bir kıyâmet oldı ol gice i yâr
Anda oldı biñ kıyâmet âşikâr
5. Ey niceler anda Mecnûn oldılar
Ey niceler anda maḥzûn oldılar
6. Titredi üstüne ‘arş ile felek
Anıñ içün ağladı cümle melek
7. Geldi Haḫdan bir nidâ kim yâ ‘Alî

¹³ Misk-i ‘anberle buhûrlar: Misk-ile ‘anber buhûrlar (2.5a.11a) / [Misk] ü ‘anberle buhûrlar (3.5a.13a) / Misk-i ‘anberle buhûr (4.12b.11a)

^{13b} Ağlaşuban üstüne saf: Ağlaşuban üstüne şaf (2.5a.11b) / Ağlaşup üstüne şağ (3.5a.13b) / Ağlaşuban üstüne saf (4.12b.11b)

^{14a} Yudular anı ve şardılar: Yuyubanı şardılar aña (2.5a.12a) / [Yu]dılar anı ve şardılar (3.5b.1a) / Yudular anı ve şardılar (4.12b.12a)

^{14b} Yanına geldi Hüseyin ile Hasan: Katına geldi Hüseyin-ile Hasan (2.5a.12b) / Yanına geldi Hüseyin ile Hasan (3.5b.1b) / Yanına geldi Hasan ile Hüseyin (4.12b.12b)

^{15a} İkişi şarmaşuban ağlaşdılar: İkişi şarmaşuban öğrişdiler (2.5a.13a) / İkişi şarmaşup böğrişdiler (3.5b.2a) / Ol ikişi şarmaşup öğrişdiler (4.12b.13a)

^{15b} Üstüne analarınıñ düşdiler: / Üstüne analarınıñ düşdiler (3.5b.2b)

^{1a} İkişi bir ulu: Öpdiler yüzini (2.5b.1a) / Öpdiler yüzini (3.5b.4a) / Öpdiler yüzünü (4.12b.14a)

^{1b} Ağladılar yaşların: Ağlaşuban gözyaşını (2.5b.1b) / Ağladılar yaşların (3.5b.4b) / Ağladılar yiryüzün (4.12b.14b)

^{3a} Gögsüne başdı: Bağrına başdı (3.5b.6a)

^{3b} odı ile cânları: odıyla cânları (2.5b.3b) / odıyla bunları (3.5b.6b) / odı ile cânları (4.13a.1b)

^{4a} oldı ol gice i: oldı ol gice ey (1.46b.4a) / çopdı o gice ey (2.5b.4a) / çopdı ol gice ey (3.5b.7a) / oldı ol gice ey (4.13a.2a)

^{4b} Anda oldı biñ kıyâmet: K’andan oldı biñ kıyâmet 1.5b.4b) / Bir kıyâmet oldı anda (3.5b.7b) / Ki anda oldı biñ kıyâmet (4.13a.2b)

^{5b} Ey niceler anda maḥzûn oldılar: Vey niceler zâr u maḥzûn oldılar (2.5b.5b) / Ey niceler anda maḥzûn oldılar (3.5b.8b) / Vey niçeler zâr u maḥzûn oldılar (4.13a.3b)

^{6a} Titredi üstüne ‘arş ile: Ditredi ‘arş-ıla kürsî nüh (2.5b.6a) / Ditredi hem ‘arş-ıla kürsî (3.5b.9a) / Titredi ‘arş-ıla kürsî hem (4.13a.4a)

^{6b} Anıñ içün ağladı cümle melek: Ağladı anıñ-içün cümle melek (2.5b.6b) / Anıñ içün ağladı cümle melek (3.5b.9b) / Pâre pâre olayazdı hem nüh felek (4.13a.4b)

⁷ bir nidâ kim: bir nidâ kim (2.5b.7a) / bir nidâ kim (3.5b.10a) / kim bir nidâ (4.13a.5a)

8. Päre päre olmasun çarḥ-ı felek
 Yanmasın ḥasret odına her melek
 9. Anları kıldırdı üstünden revān
 Oldılar meşgūl namāzına hemān
 10. Anda cem^ç olmuşdı aşḥāb-ı güzīn
 Kıldılar anıñ namāzın ḥāzırīn
 11. Kıbrin itmişlerdi o[l] gice hemān
 Kıldırup göturdiler anı revān
 12. Aldılar anı Resūlūñ yanına
 Hem buluşdurdılar ol cānānına
 13. Yudılar pes^ç ādet üzre hem anı
 Kıbrine kıdılar ol görkli teni
 14. Gördiler şāh-ı cihān ol pür şafā
 Aḥmed-ü Maḥmūd Muḥammed Muştafā
 15. Ol mübārek ellerin ol dem hemān
 Kıbrin içinden çıkardı ol zamān
 47a
 1. Kıçdı didi ey gözüm nūrı saña
 Key kıatı müştāk-ıdım irdiñ baña
 2. Aldı^ç Alīniñ elinden Muştafā

^{7b} Kıldır üstünden oları: Kıldır üstünden oları (2.5b.7b) / Kıldır üstünden buları (3.5b.10b) / Kıldır üstünden oları (4.13a.5b)

^{8a} çarḥ-ı felek: çarḥ-u felek (2.5b.8a) / çarḥ u felek (3.5b.11a)

^{8b} Yanmasın ḥasret odına her melek: Yanmasın ḥasret odına her melek (2.5b.8b) / Yanmasın ḥasret odına her melek (3.5b.11b) / Yanmasın ḥasret odına her melek (4.13a.6b)

^{9a} kıldırdı üstünden: kıldırdı üstünden (2.5b.9a) / kıldırdı üstünden (3.5b.12a)

^{9b} Oldılar: Oldular (4.13a.7b)

^{10a} olmuşdı: oldılar (4.13a.8a)

^{10b} ḥāzırīn: gice (2.5b.11a) / ol gice (3.5b.13a)

^{11b} Kıldırup: Kıldurup (4.13a.9b)

^{12a} Aldılar anı Resūlūñ: İleteler ol dem Resūlūñ (2.5b.13a) / Eletdiler ol dem Resūlūñ (3.6a.1a) İletdiler ol dem Resūlūñ (4.13a.10a)

^{12b} Hem buluşdurdılar ol: Kıldılar medḥ-i şenālar (2.6a.1b) / Kim ulaştırılar anı (3.6a.1b) / Kim buluşduralar anı (4.13a.10b)

^{13a} Yudılar pes: Dilediler (2.6a.2a) / Dilediler (3.6a.2a) / Dilediler (4.13a.11a)

^{13b} kıdılar ol görkli teni: kıoyalar ol nāzik teni (3.6a.2b) / kıoyalar ol görkli teni (4.13a.11b)

^{14a} şāh-ı cihān ol pür şafā: fāḥr-ı cihān ol şafā (3.6b.11a) / şāh-ı cihān ol pür şafā (4.13b.10a)

^{14b} Aḥmed-ü Maḥmūd Muḥammed Muştafā : Muştafā vü Müctebā vü Murtaza (3.6b.11b) / Murtaza ve Müctebā ve Muştafā (4.13b.10b)

^{15b} Kıbrin içinden çıkardı ol zamān: Kıbrūñ içinden çıkardı nāgehān (3.6b.12b) / Kıbr içinden çıkardı nāgehān (4.13b.11b)

^{1a} Kıçdı didi ey: Kıçdı ve didi (4.13b.12a)

^{1b} müştāk-ıdım irdiñ: müştāk idim geldin (4.13b.12b)

^{2a} Aldı^ç Alīniñ elinden: Aldı elinden^ç Alīnūñ (2.6b.13a) / Aldı^ç Alīniñ elinden (4.13b.13a)

- Kaldı hayrette ‘Aliyyi Murtażā
 3. Yanına aldı Resūlu’llāh anı
 Hasretin aña buluşdurdı ğani
 4. Anda olanlar bu hāli gördiler
 Her biri medh ü şenālar kıldılar
 5. Kodılar anı Resūlūñ yanına
 Kıldılar bī-ħad du‘ālar cānına
 6. Okuyanı diñleyeni yazanı
 Raħmetiñle yarlığağıl ya ğāni
 Sevvede ‘Oşmān bin ‘Abdü’lķadir
 Fi sene iħdā ve erba‘in
 Ve mi eteyni ve elf

4. Sonuç

Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait dinî-destāni hikāyelerin Türk kültür tarihindeki yeri ve önemi büyüktür. Bu tarz eserlerin çoğu halk hikāyeciliğinin mesnevi şeklindeki hālidir. Bu nedenle de edebî ve estetik kaygılardan uzak olan bu hikāyeler, halka dinî mesaj vermek için sade bir dille yazılmıştır. Bundaki amaç, İslam ahlakının yüksek değerlerini, basite indirgeyerek geniş kitlelerin ruhlarına işlenmesini sağlamaktır.

Hikāye-i Fâtıma, Eski Anadolu Türkçesinin genel dil özelliklerini yansıtmakta ve harekeli yazılmış olduğu için de eklerdeki düzlük-yuvarlaklıkların tespitine imkân vermektedir. Fonetik açıdan daha önce Eski Anadolu Türkçesinde tespit edilen ses uyumları ve ses olayları bu eserde de gözlemlenmektedir. Morfolojik açıdan *Hikāye-i Fâtıma*; iyelik ekleri, basit zamanlı fiil çekimi ve birleşik zamanlı fiil çekiminde tüm kişiler örneklendirilmemiştir. Eserin en önemli özelliği, eklerdeki ünlülerin çok şekilli -Eski Türkçenin dil özelliklerinin korunması, yazıldığı yerin ağız özelliklerini yansıtmaması ve istinsah edildiği dönemin dil özelliklerini yansıtmamasına bağlanmaktadır- olması ve Oğuz Türkçesi ağız araştırmaları için eşsiz bir kaynak olmasıdır. Sonuç olarak halk için kaleme alınmış bu eserlerde dilin günlük hayatta kullanılan biçimiyle kullanılmış olma ihtimali diğer eserlere oranla çok daha fazladır.

İslamiyetin kabulünden sonra Hz. Fâtıma gerek peygamberin kızı olması gerek Hz. Peygamberin ona olan sevgisi gerekse Hz. Fâtıma’nın güzel ahlakı ve kadınların en yücesi olması dolayısıyla halkın gönlünde taht kurmuştur. Bu sevgi Hz. Fâtıma’nın etrafında birçok hikāyenin oluşmasına olanak sağlamıştır. Konularının basit ve sade bir dille yazılmış olması halk arasında da kolayca yayılmasını ve beğenilmesini sağlamıştır. Hz. Fâtıma’nın vefatını konu edinen AE.Mnz 541 arşiv numaralı nüshada bu beğenilen konunun basit ve sade bir dille mesnevi nazım biçimi ve aruzun “fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbı ile yazılmış bir nüshasıdır. Bu nüshanın Konya Koyunoğlu Şehir ve Müze Kütüphanesinde 5905 ve 5906 numaralı nüshaları ve Durmuş Topal

^{5a} Kodılar anı Resūlūñ: Çünkü Resūl aldı ol dem (3.7a.1a)

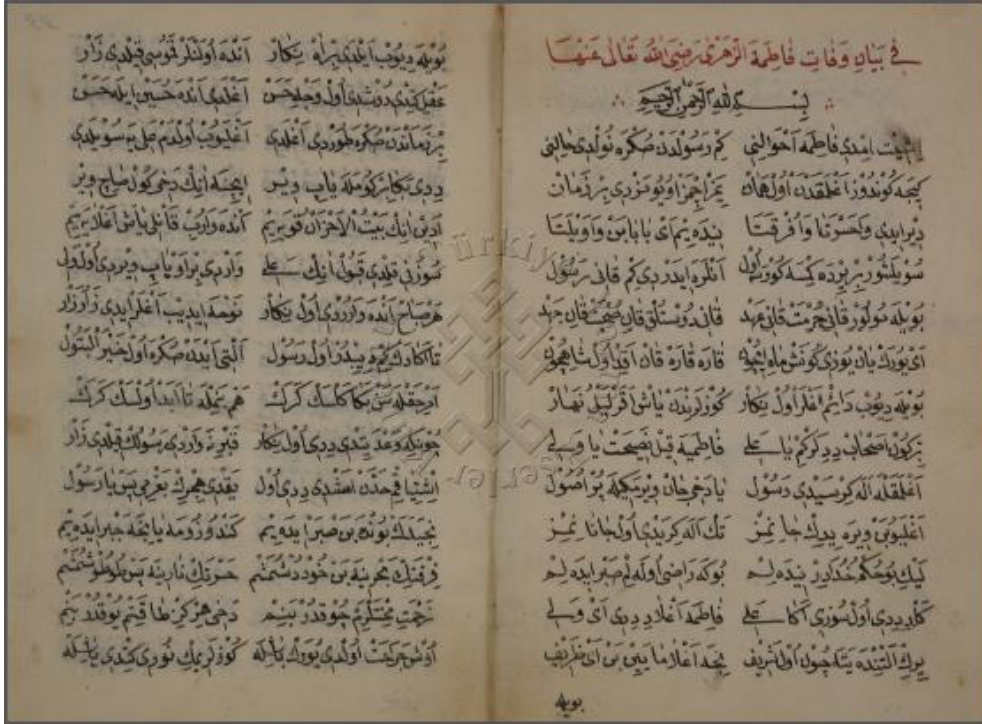
^{5b} bī-ħad du‘ālar: medh ü şenālar (3.6b.1b) / medh ü şenalar (4.14a.1b)

^{6a} Okuyanı diñleyeni yazanı

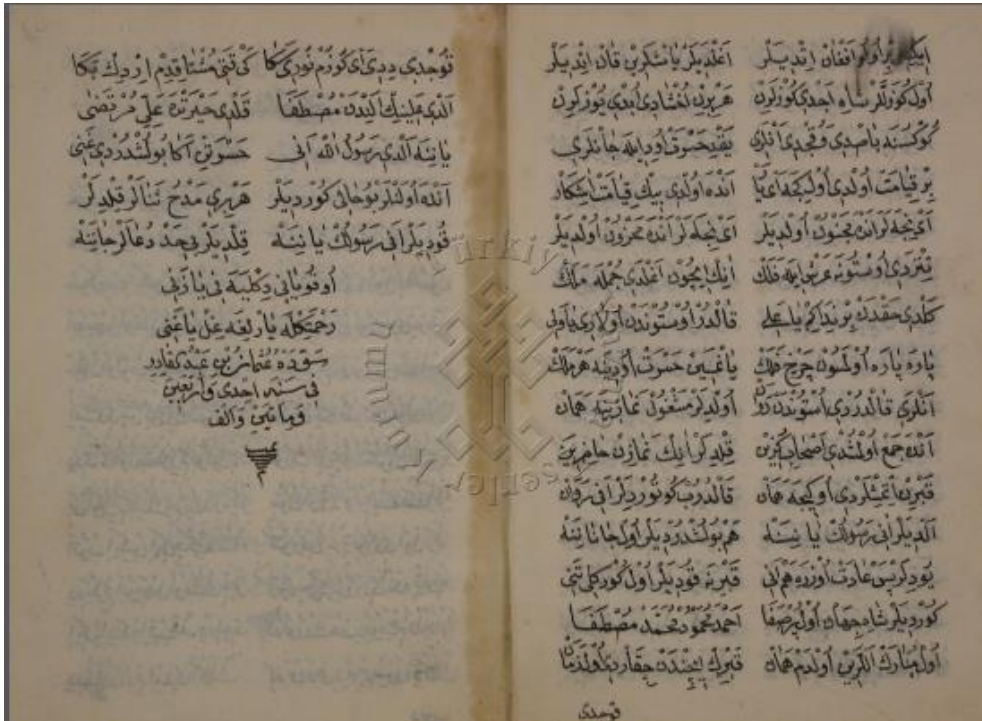
^{6b} Raħmetiñle yarlığağıl ya ğāni

nüşhası ile karşılaştırılmıştır. Buna göre dördüncü nüsha olan Durmuş Topal nüshası ile benzerliklerin çokluğu daha belirgin olarak görülmüştür.

43b-44a

46b-47a

Kaynaklar

- Akar, A. (2010). Lehçe oluşma şartları ve evreleri bakımından eski Türkiye Türkçesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 15(28), 15-29.
- Aslan, N. (2006). Manzum dinî hikâyeler ve Kirdecî Ali'ye ait olduğu söylenen iki hikâyeye metni (güvercin ve geyik destanları). *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1), 189-207.
- Develi, H. (2008). Eski Türkiye Türkçesi ağızlarının sınıflandırılması. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3(3), 212-230.
- Doğan, Ş. (2012). Bir eski oğuz Türkçesi metni hikâyeye-i Fâtıma ve dil özellikleri. *Akademik Bakış Dergisi*, 32(1), 1-20.
- Duman, M. (2008). Eski Türkiye Türkçesi dönemine ait bazı metinlerdeki dil uyumuna aykırı örnekler üzerine Türk Dili üzerine incelemeler. *Makaleler, Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine*, İstanbul, Kesit Yayınları, 11-20.
- Gülsevin, G. (2010). *Eski Anadolu Türkçesi ağızları üzerine*. Makaleler I Yaşayan ve Tarihi Türkiye Türkçesi Ağızları, İstanbul, Özel Kitaplar, 193-207.
- Kandemir, M. Y. (1995). Fâtıma. *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, 12, 219-223.
- Karahan, L. (2007). Eski Anadolu Türkçesinin kuruluşunda yazı dili - ağız ilişkisi. IV. *Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, I, 929-938.
- Kuzubaş, M. (2008). Manzum bir destan kitabı (dastân-ı Veysel Karânî, vefât-ı Hz. Fâtıma, vefât-ı Hz. İbrâhîm, hikâyet-i güvercin, hikâyet-i geyik). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 304-340.
- Ölker, P. (2016). Hz. Fâtıma destanı. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 36, 351-366.
- Önler, Z. (1991). Manzum halk hikâyelerinden Cümcüme Sultan. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 351-367.
- Söylemez, M. M. (2011). *Alevî Bektâşî klasikleri dâstân-ı İbrâhîm Edhem, dâstân-ı Fâtıma, dâstân-ı hâtûn*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Şahin, H. (2003). Birleşik çekimli fiillerin zaman ve anlam açısından çeşitlilikleri. Bursa: U.Ü. *Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 157-168.
- Şahin, H. (2003). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şahin, H. (2003). *Müntehib (Dil özellikleri, Dizin, Tıpkıbasım)*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları.
- Şahin, H. (2006). *Şeyh İmam el-Bardahî-Câmi'ül-Fürs I (İnceleme-Metin)*. The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University.
- Şahin, H. (2006). *Şeyh İmam el-Bardahî-Câmi'ül-Fürs II (Dizin ve Tıpkıbasım)*. The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University.
- Şahin, H. (2012). Bursa yerli ağızlarında birincil uzun ünlüler üzerine. *Diyalektolog Ağız Araştırmaları Dergisi*, 5, 1-7.
- Şahin, H. (2021). *Türkçede organ isimleriyle kurulmuş deyimler*. Bursa: Türk Ocağı Yayınları.
- Yıldız, Â. (2017). Türk İslam edebiyatında Hz. Fâtıma. *Cennet Kadınlarının Seyyidesi Hz. Fâtıma*, Sivas: Sivas Belediyesi, 203-227.

Extended Abstract

The place and importance of the religious-epic stories of the Old Anatolian Turkish period in the history of Turkish culture is enormous. These works are the masnavi (masnavi-i ma'navi of Rumi) form of folk storytelling. It is clearly observed that the literary values have not been attached great importance in these works written with a plain language. These works clearly imprinted the high values of Islamic morality into the souls of large masses. Hikâye-i Fatima, which is one of the folk tales that has an important place among the works of this nature, constitutes the subject of this study. The text will be evaluated in terms of sound and morphology, and the translated transcript of the story will be available at the end of the study

After the acceptance of Islam, both because Hz. (her holiness) Fatima was the daughter of (his holiness) the Prophet and because of the love the Prophet had for her, Hz. Fatima's good morals and her being the supreme of women, she was enshrined in the hearts of the people. This love allowed many stories to be told about Hz. Fatima. In these stories, the story either revolved around a person who lived in the history of Islam or a subject matter decorated with religious motifs was told.

It is a copy about the death of Hz. Fatima, written in a simple and plain language, in masnavi verse and in the form of aruz "fâilâtün fâilâtün fâilün". The story is included in the document numbered 43b-47a with the archive number AE Mnz 541 in the Istanbul National Library, titled "Fi Beyân-ı Vefât-ı Fâtımatü'z-Zehra Radiyallahü Anha". This work was bound with marbling-covered cardboard on the edges and back of a thin, maroon-colored leather. The thin leather on the edges of the work and the back are worn in various parts.

The number of lines of the work, which was written in naskh calligraphy and in verse, is 15/2, and the number of pages is 50. It is a medium-thick, cream-colored paper with waterline, and the headlines are written in red ink. The copy date of the work which does not have the author's name is 1241/1825. In 1a, the title National Library and two seals belonging to Ali Emirî Efendi and on the side 2958 pendnâme-i Niyâzî and Yahyazâde, 1441 story-i dervîş-i divâne, 1297 akâid-i Za'fi" are printed.

The second copy, titled "Hazâ Destân-ı Fâtıma Budur" is a copy consisting of 9 documents in the Konya Koyunoğlu City and Museum Library with archive number 5905. The third copy, with the title "Mother Fatima's Family", is registered in the Konya Koyunoğlu City and Museum Library with archive number 5905. There are 8 documents. The 4th copy is the Durmuş Topal copy with the title "Hazâ Dâstân-ı Fatima Radiyallahu Anha". The story present between 10a-14a consists of 116 couplets.

The story titled "Fi Beyân-ı Vefât-ı Fatimatü'z-Zehra Radiyallahü Anha" is as follows: It commences by talking about the suffering of Fatima, who could not stand her pain after Fatima's father died. Afterwards, it continues with Hz. (his holiness) Ali wishing to console Fatima. Those who were saddened by this situation of Fatima cried out saying that (his holiness) the Prophet could not be brought back.

Fatima asks Ali to build a hut. She goes here and cry begging for forgiveness. Six months later, Fatima, who goes to her father's grave, cries for him there; her father tells him that "Kabr içinde Mustafâ ve Müctebâ / Ey gözümün nuru merhaba (44b/6)", "Katı müştakım ciğer kuşem sana / Va'de yitdi kim gelisersin bana (44b/7)" saying she will soon join him. Fatima gets very happy with this news. She goes back home saying goodbye to his children, shows affection and cares for them, washes them clean, entrusts them to Ali and eventually dies.

Four copies were written in masnavi verse and in aruz prosod. Among the four copies, the matches between the first and fourth copies are more conspicuous. The most important difference is that the quatrain with the identity rhyme (redif) "The one who comes along is Fâtıman" is included in the other three copies, except for the first copy. The copy archive numbered AE. Mnz 541. titled "Fi Beyân-ı Vefât-ı Fâtımatü'z-Zehra Radiyallahü Anha" was compared with the copies in Konya and with the copy of Durmuş Topal, and an edition critique was implemented. Accordingly, it was seen that the multitude of similarities with the Durmuş Topal copy, the fourth one, were more conspicuous.

Hikâye-i Fâtıma reflects the general language features of Old Anatolian Turkish (OAT) and allows the identification of the flatness-roundness in the appendices since it was written in vowel mark. The phonetic harmony and phonetic phenomena, which were previously identified in the OAT, are also available in this work. Since *Hikâye-i Fâtıma* was written in vowel mark form, the straight vowels and rounded vowels in the appendices can be easily distinguished.

There is no unity in the suffixes- the situation is the same in other copies compared- that should always be written with straight or always round vowels during the OAT period. This situation is attributed to the preservation of the language features of Old Turkish, the reflection of the dialect features of the place where it was written and the language features of the period in which it was copied. Therefore, it is not possible to explain why the vowels of the suffixes in the *Hikâye-i Fâtıma*, which were copied in the 18th century, are polymorphic. In the text of *Hikâye-i Fâtıma*, whose edition critique was performed by comparing the four copies, the differences between the copies were not adapted to the language characteristics of the OAT period and only the differences were indicated in the footnotes. In terms of morphology, *Hikâye-i Fâtıma* failed to exemplify all persons in possessive suffixes, simple tense verb conjugation and compound tense verb conjugation. The most important feature of this work is that the vowels in the suffixes are polymorphic and is a unique source for Oghuz Turkish dialect studies.